

Přeložil Dušan Karpatský
Ilustroval Miloslav Troup

1-8355
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOZOFICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY J. E. PURKYNĚ
BRNO

5989-89

Translation and epilogue © Dušan Karpatský, 1989
Illustrations © Miloslav Troup, 1989

MEDVĚDOVIČ

Ženy z jedné vesnice se kdysi sebraly a vypravily se do lesa hledat planou mařinku. Jak tak chodily po lese sem tam, zašla jedna z nich hodně daleko, až se dostala před nějakou jeskyni. A z té jeskyně vylezl medvěd, chňapl po ní a vtáhl si ji dovnitř.

Tam potom spolu žili, až žena obtěžkala a narodil se jí chlapec. Když dítě trošku povyroستlo, vykradla se žena nepozorovaně ven z jeskyně a utekla domů do vsi.

Medvěd se pak staral o dítě sám a nosil mu všelico k jídlu jako předtím matka.

Když chlapec odrostl, začal na otce naléhat, že by se vydal z jeskyně do světa. Medvěd mu to vymlouval, říkal chlapci, že je ještě mladý a slabý a že ve světě žijí šelmy, které si říkají lidé, a ty že by ho zabily. A tak se dítě trošičku upokojilo a zůstalo v jeskyni dál.

Po nějakém čase však chlapec začal znovu dotírat, že by chtěl jít do světa, a tak ho medvěd, když mu to pořád nemohl vymluvit, vyvedl před jeskyni pod jeden buk a povídá mu:

„Jestli dokážeš tenhle buk vytrhnout ze země, nechám tě jít do světa, ale jestli to nedokážeš, musíš ještě zůstat u mne.“

Chlapec popadl buk, cloumal jím sem a zase tam, ale vytrhnout jej nedokázal. Tak se znovu vrátil s otcem do jeskyně.

Když po nějakém čase chlapec znovu přišel s tím, že by rád do světa, medvěd jej zase vyvedl před jeskyni a poručil mu, aby znovu zkusil, dokáže-li vytrhnout buk ze země. Chlapec popadl buk a vyrval jej ven. Nato mu medvěd řekl, ať oseká větve, hodí si strom jako kyj na rameno a jde do světa. Chlapec poslechl a udělal, jak mu otec přikázal.

Chodil po světě sem a tam, až jednou přišel na veliké pole, kde se shromáždilo několik set sedláků s pluhy a orali na panském.

Když chlapec došel k sedlákům, zeptal se jich, jestli by pro něho neměli něco k snědku. Sedláci mu řekli, ať jen chvíli posečká, že jim co nevidět přivezou oběd, a když se jich nají tolik, nají se s nimi také on.

Ještě to ani nedořekli, a už se objevily vozy a koně a mezkové a oslové s obědem. Když přivezli oběd na místo, prohlásil Medvědovič, že sní všechno sám. Sedláci udiveně kroutili hlavami, nechtěli mu věřit, že by on sám jediný dokázal sníst takovou spoustu jídla, navařenou pro několik set lidí. Jenže Medvědovič znovu tvrdil, že to sní, a vsadil se s nimi: nesní-li všechno, dá jim svůj kyj, sní-li, dají mu oni všechno, co je železného na jejich pluzích.

Prostřeli k obědu, Medvědovič se pustil do jídla a všechno spořádal a ještě neměl dost. A tak sedláci posbírali z pluhů veškeré železo na jednu hromadu, Medvědovič spletl několik bříz, jimi ty železné kusy svázal a přehodil si je přes rameno. Pak zašel za jedním kovářem a požádal ho, aby mu z toho všeho železa ukul hlavici na jeho bukový kyj.

Kovář se pustil do práce, ale protože se mu zdálo, že je železa nějak moc, skoro půlku si ho nechal a ze zbytku ukoval jakous takous hlavici. Medvědoviči se hlavice zdála malinká proti té hromadě železa, které na ni dal, a viděl také, že není ukutá jaksepatří. A tak když nasadili hlavici na kyj, šel ji vyzkoušet. Vyhodil kyj do nebe a pak se postavil na všechny čtyři a nastavil záda, aby jej chytil. Hlavice naneštěstí pro kováře praskla. Medvědovič máchl kyjem, kováře zabil a pak zašel do jeho domu a tam objevil všechno schované železo. Vzal je a spolu s kusy rozbité hlavice je odnesl k jinému kováři a poručil, aby mu ukul hlavici na kyj, ale varoval ho, aby si nezahrával a ukul mu pořádnou hlavici ze všeho toho železa, nechce-li dopadnout jako jeho předchůdce.

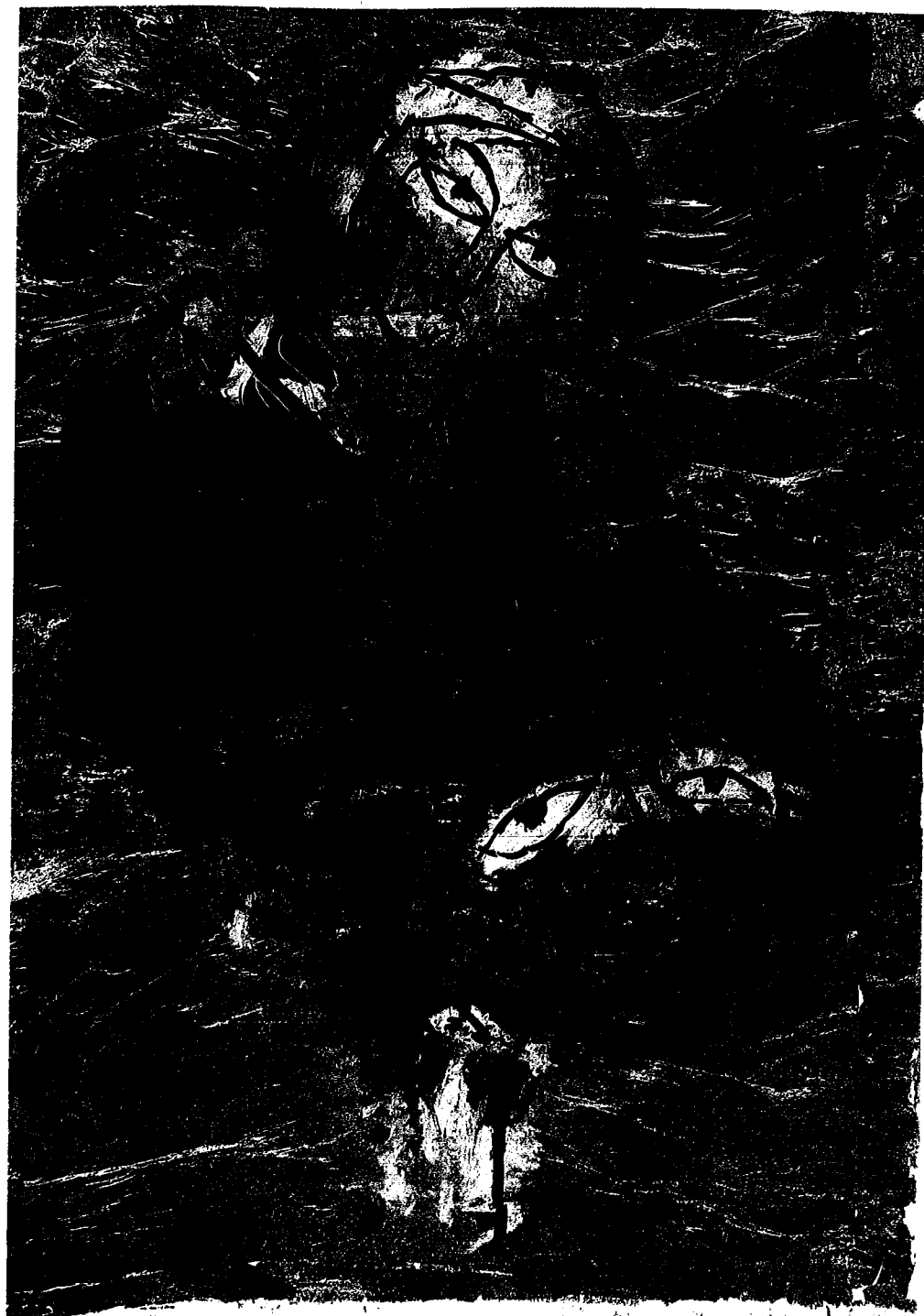
Kovář už předtím slyšel, jak se vedlo prvnímu kováři, a tak svolal všechny své pomocníky, veškeré železo slili dohromady a ukuli tu nejlepší hlavici, jakou mohli ukout. Když ji pak nasadili na kyj, Medvědovič znovu, aby ji vyzkoušel, vyhodil kyj do nebe, postavil se na všechny čtyři a nastavil záda. Hlavice se tentokrát nerozbila, ale pěkně mu odskočila od zad. . . Medvědovič se narovnal a řekl:

„Teď je hlavice, jak má být.“ Hodil si kyj na rameno a šel dál.

Cestou uviděl v poli nějakého člověka, který zapřáhl dva voly do pluhu a oral. Když došel až k němu, zeptal se ho, nemá-li něco k jídlu.

„Teď mi moje dcera přinese oběd,“ odpověděl mu člověk, „tak se podělíme o to, co Bůh dal.“

Medvědovič mu začal vyprávět, jak sám snědl jídlo připravené pro několik set rolníků.

„Co teď z jednoho oběda zbude na mne, a co na tebe?“

Vtom přišla dívka s obědem. Když prostřela, Medvědovič honem hrábl rukou do jídla, ale člověk ho zarazil:

„Na nic nesahej, dokud se nepokřižuješ tak jako já.“

Vyhladovělý Medvědovič neměl na vybranou, a tak se pokřižoval. Dali se do jídla a najedli se oba a ještě zbylo.

Medvědovič pokukoval po děvčeti, které přineslo oběd. Viděl, že je to silná, zdravá a hezká dívka, a hned se mu zalíbila.

„Dáš mi tuhle svou dceru?“ řekl jejímu otci, „rád bych se s ní oženil.“

„Já bych ti ji s radostí dal,“ odpověděl mu, „ale už jsem ji přislíbil Kníráči.“

„Co je mně do nějakého Kníráče?“ pravil Medvědovič. „Vezmu ho po hlavě tímhle kyjem a hotovo.“

„No však Kníráč taky není jen tak ledakdo,“ řekl muž, „však hned uvidíš.“

Vtom se ozval z jedné strany strašlivý hukot a za kopcem se vynořil knír a v něm bylo nasázeno na tři sta pětadesát ptačích hnízd. Pak se pomaloučku polehoučku vynořil i druhý knír a nakonec vylezl celý Kníráč. Když k nim došel, natáhl se na zem a hlavu položil dívce do klína, aby ho povískala. Dívka ho začala vískat a tu Medvědovič pomalu vstal a udeřil svým kyjem Kníráče do hlavy.

Kníráč ukázal prstem na to místo a povídá dívce:

„Tadyhle mě něco štíplo.“

Medvědovič ho znovu uhodil kyjem na jiné místo a Kníráč zase na to místo ukázal prstem:

„Teď mě zas něco štíplo tadyhle.“

Když dostal třetí ránu, Kníráč si zase sáhl na dotyčné místo a rozzlobeně zvolal:

„Copak jsi slepá? Tadyhle mě něco štípe.“

„Nic tě neštípe,“ řekla dívka, „tadyten člověk do tebe mlátí.“

Jak to Kníráč slyšel, trhl sebou a vyskočil, ale Medvědovič nele-nil, zahodil svůj kyj a vzal nohy na ramena. Utíkal přes pole pryč a Kníráč se hnál za ním. Medvědovič byl lehčí a tak mu už kousek utekl, ale Kníráč se nevzdával a běžel pořád za ním.

Medvědovič se na útěku dostal až k nějaké řece a tady viděl na humně lidi, jak lopatami rozvívají pšenici.

„Pomozte mi, přátelé, propánaboha!“ zavolal na ně. „Kníráč je mi v patách. Co si teď počnu? Jak se dostanu přes tuhle vodu?“

Jeden z těch lidí mu podstrčil lopatu a povídá:

„Posaď se tadyhle na lopatu, já tě přehodím.“

Medvědovič se posadil na lopatu, muž se rozmáchl a přehodil ho na druhou stranu. Medvědovič upaloval dál. Chvilí nato dorazil na humno také Kníráč.

„Nešel tudy takový a takový člověk?“ zeptal se lidí.

Lidé mu řekli, že šel.

„A jak se dostal přes tuhle vodu?“

„Přeskočil.“

A tak se Kníráč rozeběhl a hop přes vodu na druhou stranu a zase se hnál za Medvědovičem.

Ten mezitím utíkal vzhůru do kopce a užuž klesal únavou.

Když se vydrápal na kopec, uviděl na zoraném poli muže, který měl přes rameno zavěšenou torbu s osivem. Co chvíli hrábl rukou do torby, ale jednou semeno rozhodil a podruhé si je strčil do úst a jedl.

Medvědovič na něho zavolal:

„Pomoz mi, příteli, propánaboha, Kníráč je mi v patách, co nevidět mě dohoní. Co mám dělat? Schovej mě někam!“

„Jo panečku, Kníráč, s tím nejsou žerty,“ odpověděl muž. „Nevím, kam bych tě schoval, jedině že by sis zalezl ke mně do rozsívky mezi osivo.“

A tak ho vzal k sobě do rozsívky. Když pak dorazil Kníráč a ptal se na Medvědoviče, řekl mu, že je to už dávno, co tudy prošel, a bude už mezitím bůhvíkde. A tak se Kníráč vrátil s nepořízenou nazpátek.

Muž sil dál a při setí na Medvědoviče zapomněl, a když jednou hrábl do rozsívky, nabral se semeny i jeho a strčil si jej do úst. Medvědovič dostal strach, aby ho chlapík nespokl, a tak mu pobíhal v ústech sem a tam, až naštěstí objevil jeden vykotlaný zub, zalezl si do něho a seděl tam tiše jako myška.

Když rozsévač večer přišel domů, zavolal na snachy:

„Děvčata, honem mi podejte párátka, něco mě tlačí v tom mém zkaženém zubu.“

Snachy mu přinesly dva velké železné rožně, a když otevřel ústa, dlouhly jedna z jedné, druhá z druhé strany, až Medvědovič vyskočil ze zubu ven. Teprve pak se na něj rozsévač rozpomněl:

„To jsem tě tedy špatně schoval,“ řekl mu, „vždyť mnoho nechybělo, a byl bych tě snědl.“

Potom se navečeřeli a začali si povídat o všem možném a Medvědovič se zeptal hospodáře, co že se stalo s tím jeho zubem, že je na rozdíl od ostatních tak zkažený. A hospodář mu začal vyprávět:

„Jednou jsme se ti vypravili do Dubrovníka pro sůl. Bylo nás deset s třiceti koňmi. Cestou jsme potkali nějakou dívku, která pásala ovce, a ta se nás zeptala, kam máme namířeno, a když jsme jí řekli, že jedeme do Dubrovníka pro sůl, řekla:

„Nač byste se trmáceli tak daleko? Tadyhle v košíčku na pletení mám ždibec soli, co mi zbyla, když jsem dávala lízat ovcím; myslím, že postačí pro vás pro všechny.“

A tak jsme se s ní domluvili. Dívka sňala z ruky košíček, a my z koní pytle. Vážili jsme a nasypávali, až jsme naplnili všechny pytle na všech třicet koní. Když jsme se s ní vyrovnali, vydali jsme se na zpáteční cestu. Bylo to takhle na podzim a počasí nám přálo. Ale jeden den večer, zrovna když jsme dojeli nahoru na Čemerno, nebe se nějak zatáhlo, začal padat sníh a fičet severák, divže nás to i s koňmi nezaválo. Aby pohroma byla ještě větší, akorát se dočista setmělo, a tak jsme se motali sem tam, až našťestí jeden z nás narazil na nějakou jeskyni a zavolal: „Pojďte sem, přátelé! Tady budeme v suchu!“ A tak jsme šli jeden po druhém za ním, až jsme našli všichni dovnitř a taky všechny naše koně. Složili jsme náklad z koní, rozdělali oheň a přenocovali tam jako pod střechou.

Ale když se nazítrí rozednilo, nevěřili jsme svým očím: všichni jsme byli nalezli v lidské hlavě, která ležela mezi nějakými vinicemi. Začali jsme strojit koně a přitom jsme se ještě pořád divili, když tu, co čert nechtěl, přišel hlídač od těch vinic, popadl tu hlavu i s námi, vložil ji do praku, zatočil jí několikrát nad hlavou a vystřelil tu hlavu přes vinici, aby zahnal špačky. A když jsme dopadli na jeden kopec, já jsem si urazil tenhle kus zubu.“

Kdo nevěří, ať tam běží.

ZÁMEK ANI NA NEBI, ANI NA ZEMI

Byl jeden král a ten měl tři syny a jednu dceru, kterou držel zavřenou ve zvláštním pokoji, aby ji nikdo nespatriil, a střežil ji jako oko v hlavě.

Když dívka dospěla, požádala jednoho dne večer otce, aby jí dovolil vyjít si s bratry trochu před zámek na procházku. Otec jí to dovolil. Jen však vyšla před zámek, přiletěl vmžiku z nebe drak, vpadl mezi bratry, dívku uchvátil a odnesl ji do oblak.

Bratři horempádem utíkali k otci a pověděli mu, co se přihodilo. Řekli také, že by šli rádi svou sestru hledat. Otec souhlasil, dal každému koně a všechno potřebné na cestu a bratři odjeli.

Po dlouhém putování spatřili jakýsi zámek, který nebyl ani na nebi, ani na zemi. Když k němu dojeli, napadlo je, že by v něm třeba mohla přebývat jejich sestra, a hned se začali domlouvat, jak by se k němu vyšplhali. Po dlouhém uvažování a dohadování se domluvili, že jeden z nich zabije svého koně a z koňské kůže že nařezou řemeny a udělají lano. Pak jeden konec lana připevní na šíp a ten zdola vystřelí z luku tak, aby se dobře uchytil na zámek. Pak po laně vyšplhají nahoru.

Dva mladší bratři řekli nejstaršímu, aby zabil svého koně, ale ten nechtěl, a nechtěl ani prostřední, a tak nakonec zabil svého koně nejmladší, z jeho kůže zhotovil lano, jeden konec uvázal k šípu a šíp vystřelil z luku na zámek. Když přišlo na to, že by měli vyšplhat po laně nahoru, zase nejstarší a prostřední nechtěli, a tak lezl nejmladší. Když vyšplhal nahoru, začal chodit z jedné místnosti do druhé, až přišel do pokoje, kde viděl sedět svou sestru. Drak si jí položil hlavu do klína a spal a ona ho vískala.

Když spatřila bratra, polekala se a začala ho tiše prosit, aby honem utíkal pryč, dokud se drak neprobudí, ale bratr nechtěl, vzal palici, rozmáchl se a udeřil draka do hlavy. Drak se ve spánku podrbal na místě, kam ho mládenec udeřil, a řekl dívce:

„Tadyhle mě něco štíplo.“

Jak to řekl, udeřil jej princ znovu do hlavy a drak opět pravil dívce:

„Zas mě tu něco štíplo.“

Princ se rozmáchl k ráně potřetí, a tu mu sestra rukou ukázala,